

Nood in het Land van Maas en Waal. (1934)

Toestand onder de kleine boeren.

Het is algemeen bekend dat Het Land van Maas en Waal tot de armste streken van Nederland behoort. Daar de bewoners over het algemeen echter zeer gemoedelijk zijn en ze niet gewend zijn om hoge levenseisen te stellen, hoort men er niet vaak van oproerigheid.

Een Maas-en-Waler vraagt niet gauw om hulp. Liever laat hij de dingen komen zoals ze komen, En valt het dan erg slecht uit, dan drinkt hij eens een extra glaasje bier om de zorgen te vergeten. In de laatste tijd echter is de nood bij de kleine boeren (en op de steenfabriekarbeiders na zijn vrijwel alle Maas-en-Walers kleine boeren) zo hoog gestegen, dat de gemoedelijkheid verdwenen is en plaats heeft gemaakt voor verbittering.

Eerst kwam de ontevredenheid tot uiting bij de werkverschaffingen aan de Waaldijken en de Maas, daarna werd ze steeds luider hoorbaar in de vergaderingen van landbouwersorganisaties en in de politieke bijeenkomsten, en nu hebben tenslotte de ergst ontevredenen zich afgescheiden en een vereeniging gesticht, die nog geen officieelen naam draagt, maar die haar streven aanduidt als „een actie voor den kleinen boer."

De leider en gangmaker van deze beweging is een welbespraakte boer uit Puiflijk, die in alle plaatsen van het land van Maas en Waal en ook ver daarbuiten redevoeringen houdt en daarbij avond aan avond volle zalen trekt. Het is nu ruim een maand dat hij bezig is met zijn actie, en reeds zijn in tal van dorpen afdelingen gevormd met een bestuur.

Werd er oorspronkelijk door de plaatselijke katholieke- en landbouwautoriteiten niet al

te veel aandacht besteed aan zijn optreden, in de laatste weken houdt men terdege met hem rekening. En doordat van verschillende zijden over zijn beweging geschreven wordt, heeft de leider, de heer Bouwman reeds gedeeltelijk bereikt wat hij bereiken wil: de aandacht van de regering en van heel Nederland vestigen op de groote armoede van de kleine boeren. Niet alleen van de kleine boeren in het land van Maas en Waal, al is de nood in deze streek het .uitgangspunt.

Er komen uit vele andere streken, uit den Achterhoek, de Lijmers, uit Brabant en Limburg, ja zelfs uit Drenthe verzoeken tot den heer Bouwman om te komen spreken. De gang van zaken is meestal zoo, dat zich in een plaats een comité vormt dat de heer Bouwman uitnodigt om te komen spreken.

Is de samenkomst voorbij, dan is ditzelfde comité meestal gekozen tot bestuur van de afdeling, die tijdens de (samenkomst opgericht is.

Afdelingen dus van een vereeniging, die officieel nog niet bestaat. Want de plannen van den heer Bouwman zijn nog vaag. Hij is een te weinig ontwikkeld man om een landelijke vereeniging goed te kunnen organiseeren, hij is bovendien ook te weinig ontwikkeld om een juist inzicht te hebben in de economische problemen van dezen tijd.

Wel vindt hij veel steun bij den tweeden leider dor beweging, den heer Tromp uit Winssen, maar deze vergoedt nog niet het gemis aan een leider met meer kennis en een bredere blik. Dat is jammer, want deze actie voor de kleinen boer is geboren

uit een knellenden nood, en de grote aanhang van den heer Bouwman, de stampvolle zalen overal waar hij maar komt, getuigen van de instemming die zijn woorden vinden.

Wat hij zegt in de samenkomsten? Het klinkt ons al bekend in de oren. „De crisismaatregelen deugen niet, de rente van de hypotheek zijn veel te hoog, er moet geld gegeven worden om de boerenbedrijven voor verkoop te behoeden.

De landbouworganisaties, vooral de Chr. Boerenbond, hadden moeten zorgen voor verbetering. Ze doen dit niet, ze doen niets. Laten we ons dus verenigen en zelf zorgen dat er verbetering komt in onzen toestand”.

Wie het land van Maas en Waal niet kent, is allicht geneigd om de klachten van den heer Bouwman gelijk te stellen met die, welke men uit alle kringen hoort tegenwoordig.

Toch zou men hem hiermee onrecht doen. Er is Inderdaad in deze streek een armoede zo schrikbarend, dat men zich verwonderd afvraagt hoe deze toestanden in onze dagen nog kunnen bestaan.

Er wordt hier honger geleden. Meestal wordt het leed in stilte gedragen, daar de boeren-gezinnen nog zooveel mogelijk hun stand willen ophouden. Maar soms breekt de verbittering los. Tijdens een vergadering van een landbouworganisatie zijn laatst de ruiten ingegooid. Maar is de verbittering niet begrijpelijk als men weet, dat er gezinnen zijn waar het menu 's morgens, 's middags en 's avonds bestaat uit aardappelen en niet anders dan aardappelen.?. Want die kan men zelf verbouwen zonder kosten

Er zijn heel wat gezinnen in het land van Maas en Waal, waar ondervoeding is, zoowel van de ouders als van de kinderen. Men brengt de kinderen 's avonds maar vroeg naar bed, omdat wie slaapt geen honger heeft. Laatst werd voor een

filanthropisch doel in Druten gecollecteerd. Een der grootste boeren, die Jarengang een trouwe contribuant was geweest, kreeg een kleur toen hij bekende, dat vóór de slacht geen geld meer in huis was.

En wat brengt dan nog de slacht op! De boeren mogen slechts een paar fokvarkens houden, en veel koelen heeft een Maas en Waalse boer ook niet. De meeste boerderijen zijn belast met hypotheek, die in de laatste jaren steeds hoger zijn geworden. De rente, meestal 4 & 4,5 Pct., kunnen veel boeren niet meer betalen. De schuldenlast groeit dus.

We weten van een gezin in Winssen, een kleine boer, die vóór de crisis geregeld zijn hypotheek kon aflossen, en die nu niet eens meer zijn rente kan betalen. Hij zit nu met een schuldenlast van f 2500, met twee koeien in den stal die meer aan voedsel kosten dan ze aan melk opbrengen, met twee varkens omdat de varkenscentrale verbiedt er meer te hebben en... met een gezin van zeven kinderen.

De man werkt van de drie weken er twee in de werkverschaffing. Per werkweek krijgt hij gemiddeld f 10.50, dat is f 21 voor 3 weken, en f 7,00 per week. Aan rente van de hypotheek moet hij plm. f 2 per week opbrengen, wat hij natuurlijk niet kan. Het ligt voor de hand dat binnenkort de boerderij verkocht wordt.

Dit is één voorbeeld, maar er zijn er veel meer. Om te eten wordt huisraad, kleding, dekking verkocht. Dat de kinderen in den stal slapen onder jute zakken komt veel voor. De landarbeiderswo! ningen bevatten meestal ook niet meer dan een keuken, een kamer en een stal.

Men ziet dat de heer Bouwman niet voor niets zijn actie op touw heeft gezet. Inderdaad moet hier geholpen worden. Maar jammer is het, nog eens, dat de beweging niet gesteund en in goede

banen geleid wordt door personen, die de situaties beter kunnen overzien.

Op uitnodiging van prof. mr. P. J. Aalberse, voorzitter van de r.-k. Tweede Kamerfractie, hebben de leiders van de actie voor de kleine boeren in Maas en Waai, de heeren Bouwman en Tromp, een onderhoud gehad met de leden der Tweede Kamer de heeren Aalberse, Van Voorst tot Voorst, Loerakker en van Koeverden.

In dit onderhoud is aan de heren Bouwman en Tromp gevraagd, of zij zouden willen bevorderen dat de boeren, die hen in hun actie steunden, weer terugkeerden tot den Noord-Brabantschen chr. boerenbond, met andere woorden dus of zij hun wilde actie wilden staken en zich weer voegen binnen het verband van de grootste landbouwersorganisatie in deze streek.

De heren Tromp en Bouwman hebben op deze vraag ontkennend geantwoord, en verklaard dat deze organisatie nooit de belangen van den kleinen boer heeft behartigd, net zomin als zij ooit voor de belangen van de middenstanders is opgekomen. De twee boeren verklaarden dat ze een aparte organisatie wilden stichten voor deze twee groepen van onze bevolking.

Op een vraag van prof. Aalberse, in welke richting de heren Bouwman en Tromp de mogelijkheid zagen tot verbetering van den toestand, hebben deze gepleit voor krachtige steun aan de tabakscultuur, vroeger een van de voornaamste bronnen van bestaan in het Land van Maas en

Waal, en verlaging der hypotheekrente. Door het antwoord van de heren Bouwman en Tromp, dat zij hun actie niet houden wilden binnen het verband van den chr. Boerenbond, is het conflict verscherpt.

Steeds krachtiger wordt er van de zijde van de katholieke autoriteiten op aangedrongen, dat de boeren moeten kiezen tussen den bond en de wilde actie. Kiezen ze de laatste, dan vervalt hun lidmaatschap van den bond.

Hoewel dit lidmaatschap verschillende voordelen aan de boeren biedt (verzekeringen, coöperatieve inkopen enz.) is het toch zeer waarschijnlijk, dat zeer kleine boeren den bond zullen verlaten, wanneer dit ultimatum wordt gesteld.

Ondertussen heeft de kring Nijmegen van de N.C.B. thans ook het zijne willen doen en een adres aan minister Steenberghe en aan het hoofdbestuur van den bond gezonden, waarin geconstateerd wordt dat de kleine boerenbedrijven gaandeweg gekomen zijn in een toestand, waarin van een redelijk bestaansminimum over het algemeen geen sprake meer is en waarin aangedrongen wordt op het sparen van de kleine bedrijven bij de teeltbeperking; op compensatie voor de zwaar drukkerde verhoging van de prijzen van voedermiddelen; op het ontzien van de kleine bedrijven bij de beperking van melksteun met ten minste 10 pct. en op liet' overwegen van de mogelijkheid om hulp te verlenen door middel van het geven van voorkeur bij het leveren van varkens aan de Ned. Varkens Centrale.

Kop: Nood in het Land van Maas en Waal.

Krantentitel: Bron:
[Soerabaijasch handelsblad](#)

Datum, editie: 18-12-1934, Dag